

Список використаних джерел

1. Звіт про роботу Фонду державного майна України, хід та результати виконання Державної програми приватизації у 2013 році // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2014. – №4. – С. 3–14.
2. Закон України «Про акціонерні товариства» // www.rada.gov.ua
3. Господарський кодекс України // http://zakon1.rada.gov.ua
4. Солов'ян Ю.О. Розвиток системи управління державними корпоративними правами в Україні: авторефер. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : спец. 08.00.03/ Ю.О. Солов'ян. – К., 2012. – 20 с.
5. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» // www.rada.gov.ua
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 №702 «Про затвердження Порядку формування та реалізації дивідендної політики держави» // www.rada.gov.ua
7. Наказ Мінекономрозвитку України від 02.07.2013 №725 «Про затвердження Порядку нарахування пені на суму дивідендів на дер-

жавну частку, несвоєчасно сплачених господарським товариством, у статутному капіталі якого є корпоративні права держави, та господарським товариством, 50 і більше відсотків акцій (часток, паїв) якого знаходяться у статутному капіталі господарського товариства, частка держави якого становить 100 відсотків» // www.rada.gov.ua

8. Наказ Мінекономрозвитку України №764 від 05.07.2013 «Про затвердження форм подання інформації про зведені показники очікуваних обсягів загального чистого прибутку та дивідендів господарських організацій та інформації про нарахування і перерахування господарськими організаціями дивідендів у поточному бюджетному році» // www.rada.gov.ua

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.01.2014 №33 «Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2013 р. господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави // http://zakon3.rada.gov

УДК 330.1(477)

А.О. ХОДЖАЯН,
д.е.н., завідувач відділу з питань економічної безпеки та використання спеціальної інформації
НДІЕІ Мінекономрозвитку і торгівлі України

Тенденції тіньових процесів в Україні: оцінка та фактори впливу

Визначено динаміку та фактори тіннізації економіки України. Сформульовано напрями державної політики щодо детінізації окремих секторів економіки.

Ключові слова: рівень та обсяги тіньової економіки, коефіцієнт тіннізації, методи оцінювання рівня тіньової економіки, інтегральний показник рівня тіньової економіки, чинники детінізації економіки.

А.А. ХОДЖАЯН,
д.э.н., завотделом по вопросам экономической безопасности и использования специальной информации
НИЭИ Минэкономразвития и торговли Украины

Тенденции теневых процессов в Украине: оценка и факторы влияния

Проанализирована динамика и определены факторы тенизации экономики Украины. Сформулированы направления государственной политики по детенизации отдельных секторов экономики.

Ключевые слова: уровень и объемы теневой экономики, коэффициент тенизации, методы оценки уровня теневой экономики, интегральный показатель уровня теневой экономики, факторы детенизации экономики.

A.O. KHODZHAIAN,
doctor of science in economics, Department of the Economic Security and Specific Information Using, Scientific and Research
Institute of Economics, Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine

The tendencies of shadow processes in Ukraine: evaluation and influence factors

Analyzed the dynamics of the factors and shadow economy in Ukraine. Formulated by a State policy to deshadowing individual sectors of the economy.

Keywords: the level and scale of the shadow economy, the coefficient of shadowing methods estimate the level of the shadow economy, the integral indicator of the level of the shadow economy, factors deshadowing economy.

Постановка проблеми. Розвиток економіки у значній мірі обумовлений станом інституційного середовища, реформи якого для України стали найбільш болючою і невирішеною проблемою. Провали реформ і недовість моделей економічних зрушень, які позитивно зарекомендували себе в інших, в тому числі і постсоціалістичних, країнах, пояснюються наявністю інституційних деформацій і невідповідністю наявних інститутів стратегічним пріоритетам розвитку.

Однією з основних форм інституційних деформацій економіки України є тіньова економіка, яка не лише характеризує процеси приховування виробництва і доходів від офіційного

обліку та відповідну втрату податкових ресурсів, а й провокує деформацію структури ВВП, незаконний перерозподіл національного доходу, зниження рівня життя населення.

Високий рівень та наростання ризиків тіннізації економіки України актуалізує дослідження чинників і форм прояву тіньових відносин, а також напрямів державної політики щодо детінізації економіки як важливої складової соціально-економічних перетворень.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У світовій економічній літературі особливу увагу тенденціям та чинникам тіннізації економіки приділено у працях Г. Гросмана,

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

П. Гутмана, А. Каліберди, Д. Кауфмена, Е. Фейге, Ф. Шнай-дера [1–7]. У вітчизняній науковій літературі цим питанням присвячені праці багатьох вчених–економістів З. Варна-лія, Я. Жаліла, О. Іванова, Н. Краус, І. Мазур, В. Мандибури, Ю. Прилипка, Т. Тищук, Ю. Харазішвілі [8–13].

Метою статті є визначення динаміки та факторів тініза-ції економіки України та формулювання напрямів державної політики детінізації.

Виклад основного матеріалу. Тінізація економічної ді-яльності притаманна всім без виключення країнам світу. Подібні процеси мають місце як у трансформаційних, так і в еко-номіках розвинутих країн. Основними їх відмінностями в тій чи іншій країні є обсяги, чинники, форми прояву в розрізі інсти-туціональних секторів економіки, заходи державного та гро-мадського контролю щодо протидії тіньовій діяльності. У краї-нах із розвинутою ринковою економікою масштаби тіньового сектору незначні та не впливають великою мірою на розви-ток легального сектору. Економічні дослідження доводять, що певний обсяг тіньової діяльності, який не перевищує 10–15%, слугує своєрідним компенсаторним механізмом згладжуван-ня кон'юнктурних коливань в умовах кризових явищ [5].

Рівень тіньової економіки в країнах з розвинутою економі-кою знаходиться в діапазоні від 9 до 19% ВВП, а в країнах, що розвиваються, – від 25 до 35% ВВП і більше. За оцін-ками Світового банку, рівень тіньової економіки в 2013 ро-ці становив у середньому: по країнах ОЕСР – 8,6% ВВП, по країнах ЄС–27 – 18,4% і по 31 європейській країні загалом – 18,5%. Зокрема, цей показник становить у Греції 23,6%, в Італії – 21,1, у Португалії – 19,0, в Іспанії – 18,6, у Бельгії – 16,4, у Німеччині і Данії – 13,0, у Канаді – 10,8, у Франції – 9,9, у Великій Британії – 9,7, у Нідерландах – 9,1, у Швейца-рії – 7,1, у Японії – 8,1, в Австрії – 7,5, у США – 6,6%. Рівень тіньової економіки в Україні є одним із найвищих в Європі і становить реальну загрозу економічній безпеці, адже нега-тивно позначається на всіх сферах суспільного життя, істот-но впливає на обсяги та структуру ВВП, спотворює офіцій-

ні дані про реальний стан економіки, обумовлює проведення неадекватної економічної політики (рис. 1).

На початковому етапі становлення України як незалеж-ної держави її тіньова економіка становила 10,0–11,0% від ВВП. По окремих видах діяльності, пов'язаних із виробни-цтвом споживчих товарів та послуг, перелік базових значень тіньового сектору (ТС) представлено у табл. 1.

Але деструктивні явища економічного і політичного харак-теру створили оптимальні умови для розвитку тіньового сек-тору економіки України. Так, у 1990–1994 роках обсяг ті-ньової економіки по відношенню до ВВП подвоювався кожні два роки і досяг свого максимуму в 1997 році, піднявшись до позначки 65,6% ВВП. Починаючи з 2005 року міжнарод-ні експерти констатують незначне, але стійке зниження рівня тіньової діяльності в межах 44–45% [6].

Оцінки Світового банку щодо рівня тіньової економі-ки України (44%) є близькими до розрахунків Мінеконом-розвитку (34%) за умови вирахування величини показни-ка «економіка, що безпосередньо не спостерігається», який дораховується Державною службою статистики України до офіційного ВВП (рис. 2) [15].

Обсяг економіки, яка безпосередньо не спостерігається, за розрахунками Державної служби статистики України, остан-німи роками становить у середньому від 15,0 до 18,0% ВВП.

Хоча методологія цього показника погоджена з міжнарод-ними стандартами, його значення сприймається експерта-ми дещо заниженим. Крім того, зазначений показник не ви-користовується у міжнародних порівняннях. Пояснюється це тим, що далеко не всі країни оцінюють економіку, яка безпо-середньо не спостерігається, за всіма її складовими, а тому їхні порівняння можуть мати необґрунтовані висновки. Так, якщо порівнювати цей показник для України з аналогічни-ми показниками інших країн, то обсяг економіки, яка без-посередньо не спостерігається, в Україні перебуває на рівні Польщі (16,0%) та є меншим, ніж у Литві (19,0%) та Росій-ської Федерації (24,0%) [10].

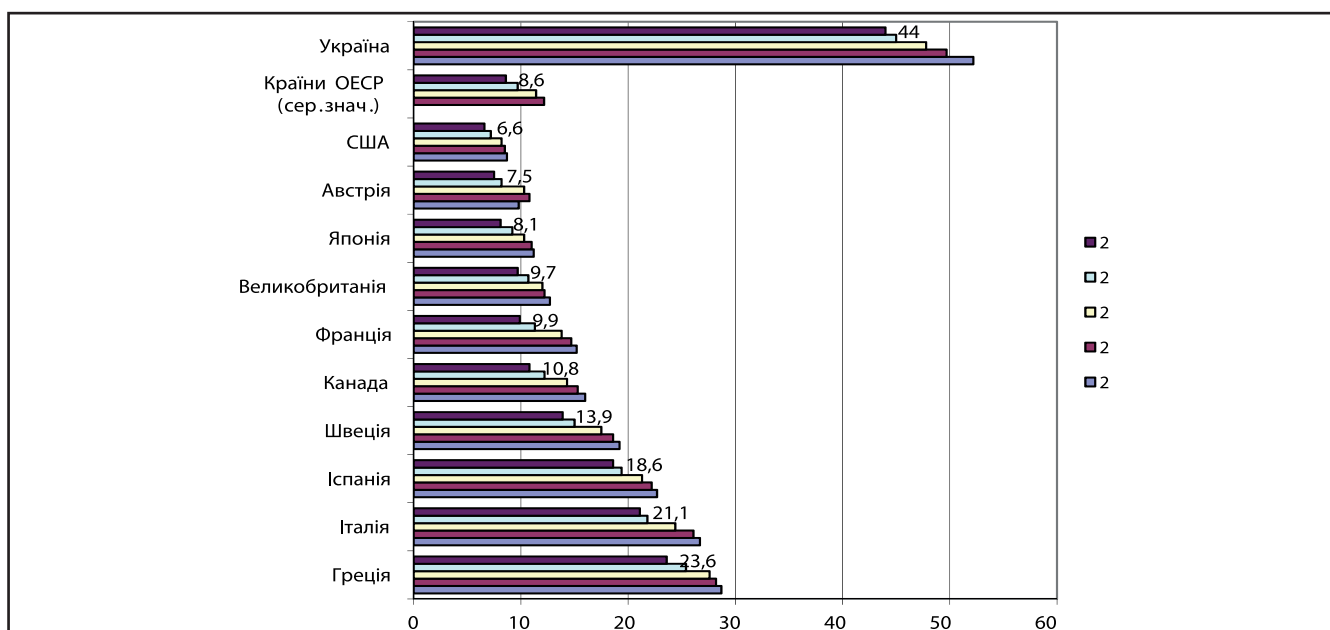

Рисунок 1. Рівень тіньової економіки в деяких країнах ОЕСД та Україні (за методикою Ф. Шнайдера)

Джерело: побудовано з використанням [4, 6, 7, 13].

Таблиця 1. Базові значення тіньового сектору за видами діяльності

Галузь	Базовий рік	Рівень ТС
Всього по Україні	1993	10
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	1993	15
промисловість	1993	5
Вугільна	1993	5
Видобування вуглеводнів	1993	5
Харчова промисловість	1993	10
Легка промисловість	1993	5
Виробництво деревини та виробів з деревини	1993	5
Виробництво коксопродуктів	1993	0
Нафтопереробна промисловість	1993	0
Хімічна та нафтохімічна промисловість	1993	5
Целюлозно-паперова пром-ть, видавнича справа	1993	5
Виробництво неметалевих виробів	1993	5
Металургія та обробка металу	1993	0
Машинобудування	1993	5
Виробництво та розподіл електроенергії	1993	5
Будівництво (буд.-монтаж. ціни)	1993	5
Індивідуальні послуги	1993	10
Роздрібна торгівля	1993	10
Готелі і ресторани	2000	15
Залізничний транспорт	1993	5
Міський і автодорожній транспорт	1998	10
Трубопровідний транспорт	1993	0
Фінансове посередництво	1993	10
Страховання	2000	20
Операції з нерухомістю, здавання під найм	2001	30
Послуги надані переважно юридичним особам	2001	30
Охорона здоров'я та соціальна допомога	1994	10
Рибне господарство	1995	20
Видобування неенергетичних матеріалів	2002	10
Торгівля транспортними засобами та їх ремонт	2002	10
Оптова торгівля та посередництво в торгівлі	2002	10
Зв'язок	2000	10
Лісове господарство	1999	20
Виробництво вино-горілчаних виробів	2003	20

Джерело: побудовано з використанням [12, 16, 17].

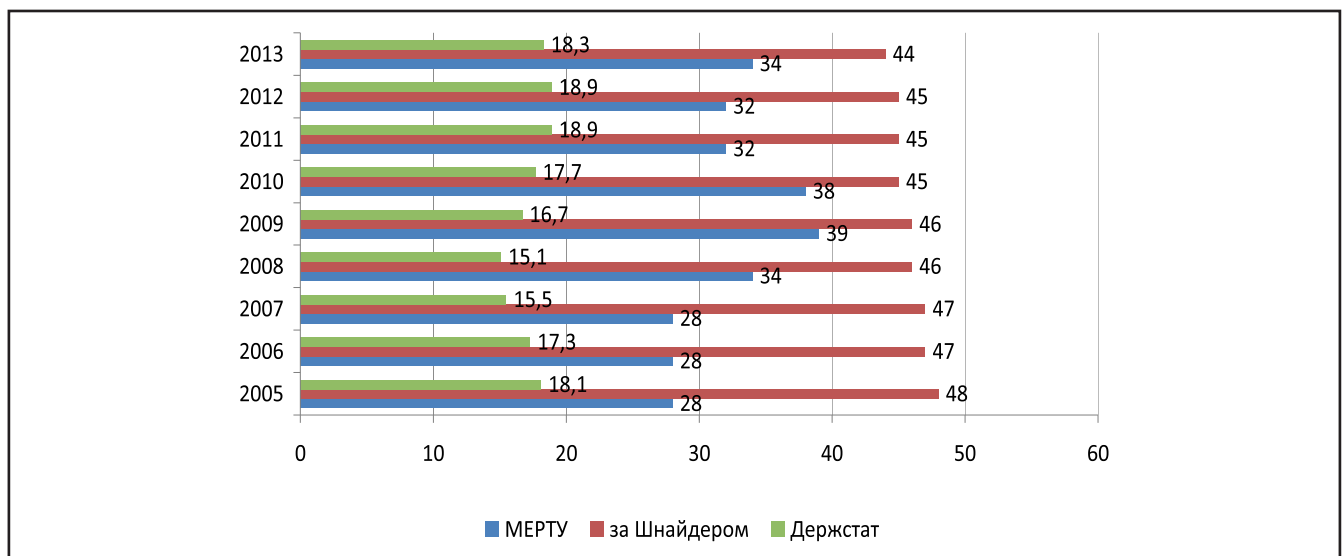

Рисунок 2. Частка тіньової економіки в обсязі ВВП у 2013 році в Україні, у % до офіційного ВВП

Джерело: побудовано з використанням [6, 16, 17].

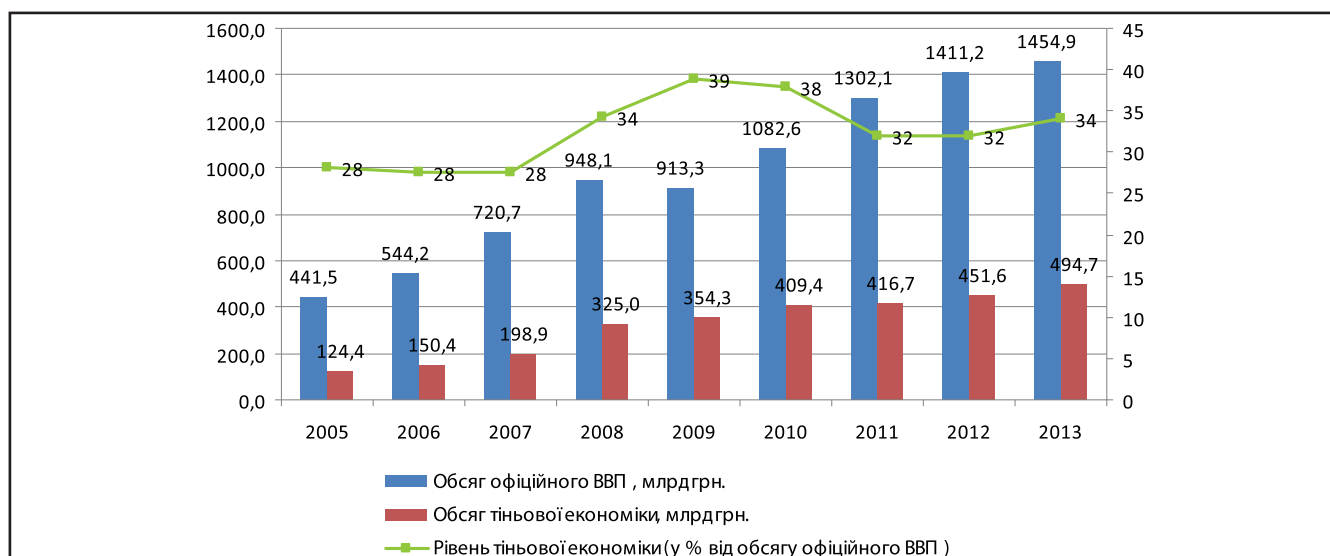

Рисунок 3. Рівень тіньової економіки в Україні по відношенню до обсягу офіційного ВВП за методикою МЕРТУ
Джерело: побудовано за даними МЕРТУ.

Динаміка рівня тінзації економіки в Україні (за різними методами оцінювання) характеризується поступовим зростанням і відображає реакцію суб'єктів господарювання на деструктивні явища в економіці (рис. 2, 3).

За розрахунками Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТУ), на кінець 2013 року рівень тіньової економіки в Україні за різними методами оцінювання становив від 24% (монетарний метод) до 47% (метод «витрати населення – роздрібний товарооборот»). Кожний з методів, які застосовуються МЕРТУ, дає приблизну оцінку в межах їх охоплення інституційних секторів національних рахунків. Інтегральний показник, розрахований шляхом зведення оцінок за методами «витрати населення – роздрібний товарооборот», фінансовим, монетарним та електричним, значно підвищує достовірність кінцевого результату і ста-

новить у 2013 році 34%. При обчисленні інтегрального показника ТЕ вага кожного методу рівня тіньової економіки в національній економіці в цілому здійснюється шляхом зведення оцінок за різними методами в узагальнений показник з урахуванням стабільності оцінок за відповідним методом за попередні роки. Чим більш нестабільними є оцінки рівня тіньової економіки за кожним методом у попередні роки, тим меншим є вплив відповідного методу на інтегральний показник рівня тіньової економіки. Перевага надається методу, що має більш стабільні оцінки за останні п'ять років (табл. 2).

Масштаби неформальної діяльності у різних секторах економіки значно відрізняються в залежності від характеру виробничо-господарської діяльності. Наприклад, сфера послуг, зокрема роздрібна торгівля, надання послуг на дому чи сільське господарство, де немає потреби у значних витра-

Таблиця 2. Розрахунок інтегрального коефіцієнту тінзації економіки

Показник	Роки					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Фінансовий метод	0,303	0,328	0,323	0,310	0,290	0,290
Монетарний метод	0,355	0,388	0,360	0,381	0,282	0,287
Електричний метод	0,340	0,354	0,376	0,380	0,319	0,319
Метод «витрати – товарооборот»	0,385	0,554	0,498	0,376	0,387	0,407
Вага метода у ВВП						
Фінансовий метод	0,77	0,77	0,77	0,77	0,77	0,77
Монетарний метод	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61
Електричний метод	0,77	0,77	0,77	0,77	0,77	0,77
Метод «витрати – товарооборот»	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61	0,61
Тіньовий ВВП, у % до:						
до легального сектору	34	40	38	36	32	32
до офіційного ВВП	29	33	32	30	27	27
Дорахунки Держстату: до тіньового сектору	16	16	16	16	16	18
до загального ВВП	26	28	28	26	24	24
Темп зростання ВВП	0,955	1,010	1,085	1,052	1,020	1,000
Темп зростання тіньового сектору	1,050	0,985	1,067	1,121	0,998	1,026
Різниця між темпами зростання тіньового і офіційного секторів	0,095	-0,025	-0,018	0,069	-0,022	0,026

Джерело: за даними [12,16, 17].

тах капіталу, характеризується найвищим рівнем тінізації. Тоді як діяльність, що потребує високого рівня кваліфікації і значних витрат капіталу, зазвичай перебуває в межах формального сектору економіки.

На теперішній час слід відмітити зміну галузей, які характеризуються найвищим рівнем тіньових операцій. Якщо в 2003 році найбільш тінізованими видами діяльності були: добувна промисловість (42,3%), транспорт і зв'язок (32,3%), торгівля (32,3%), сільське господарство (31,2%), то в 2013 році – добувна промисловість (46%), операції з нерухомим майном (39%), будівництво (38%), транспорт і зв'язок (37%) [16]. Найбільший рівень тінізації за минулий період виявлений у виробництві коксу і продуктів нафтопереробки (45,1%), легкої (42,9%) і харчової (40,8%) промисловості. Трохи меншим є рівень тіньових операцій у металургії (39,3%) і машинобудуванні (36,2%) [18].

Найвищі темпи зростання ТС за цей період демонструють виробництва сфери будівництва (131,0%), операції з нерухомим майном (130,9%), транспорту і зв'язку (114,6%). Зниження тіньових операцій відбулося у сільському, лісовому та рибному господарстві (20%), торгівлі (29%).

Такі тенденції тіньової економіки в Україні пояснюються змінами пропорцій між кількістю збиткових і прибуткових підприємств (що закладено в основу розрахунків фінансовим методом та методом збитковості підприємств), корегуванням КВЕД та відповідною зміною методики обрахунку рівня тінізації економіки в розрізі видів економічної діяльності. Треба зазначити, що в умовах погіршення світової кон'юнктури, макроекономічної та політичної дестабілізації приховування частини прибутку є для підприємств своєрідним компенсатором та резервом для існування. Разом із тим масштаби тіньової діяльності, що перевищують 34,0%, враховуючи поступову тенденцію її зростання, можуть спровокувати серйозні макроекономічні диспропорції й підірвати основи механізму забезпечення економічної безпеки держави.

Аналізуючи динаміку тінізації економіки України, слід відмітити адекватне реагування легального сектору на кризові явища в економіці. Періоди макроекономічної, політичної дестабілізації чи військових дій, які провокують загострення ризиків для підприємницької діяльності, характеризуються зростанням рівня тінізації економіки, що пояснюється використанням підприємствами політики мінімізації витрат за рахунок ухилення від сплати податків. У зв'язку з цим розширення обсягів виробництва поза легальною економікою відбувається переважно за рахунок виходу в тінь легально працюючих підприємств, і частина доданої вартості, утвореної у легальному секторі економіки, масово виводиться в тінь. Так, у період світової фінансової кризи (2008–2010) певна частина бізнесу з метою збереження виробництва та зменшення розмірів збитків проводила політику мінімізації витрат за рахунок ухилення від сплати податків, унаслідок чого частка тіньового сектору економіки України в цей період зросла більш ніж на 10 в.п. і досягла у 2013 році 34% ВВП за підрахунками інтегрального показника (за методикою МЕРТУ).

У подальшому протягом 2010–2011 років в умовах завершення гострої фази кризи та переходу до фази відновлення менше половини цієї частки бізнесу повернулося до легального сектору. Аналогічну тенденцію щодо динаміки ті-

ньової діяльності в Україні слід очікувати і в період після припинення військових дій на сході країни. По аналогії з кризовим 2008 роком у 2015 році при збереженні пропорцій виробництва між легальним і нелегальним секторами економіки слід очікувати зростання рівня тіньової економіки не менше ніж на 6%. Додаткове зростання рівня тінізації економіки можливе за рахунок розширення діяльності у межах існуючого тіньового сектору економіки.

Дослідження світового і вітчизняного досвіду в напрямі детінізації економіки пов'язують з реформами у сфері дерегуляції підприємницької діяльності, спрямованої на спрощення та удосконалення процедур ведення господарської діяльності, підтримку малого та середнього бізнесу у напрямі мінімізації підприємницьких ризиків, з одночасним покращенням якості й оперативності оцінки та моніторингу тіньової діяльності, а також посиленням дієвості адміністративно-правових регуляторів щодо її протидії та упередження. До чинників, які сприятимуть детінізації економічної діяльності в Україні, слід віднести:

- зниження фіскального тиску (зменшення ставки податку на прибуток підприємств з 1 січня 2012 року до 21%; встановлення нульової ставки податку на прибуток при переході зі спрощеної системи оподаткування на загальну до 1 січня 2016 року; зниження оподаткування фонду заробітної плати);
- зниження регуляторного тиску (запровадження принципу «єдиного вікна», зниження загальної кількості проведених перевірок, затвердження періодичності проведення та уніфікованих форм актів для здійснення планових перевірок, спрощення процедур взяття на облік платників податків);
- удосконалення митної політики (узгодження окремих норм Податкового кодексу України і Митного кодексу України та удосконалення деяких норм Митного кодексу України);
- реформування ринку землі. Реалізація земельної реформи має бути спрямована на забезпечення інвентаризації, обліку, оцінки та контролю використання земель, сприятиме детінізації ринку землі і унеможливить здійснення правопорушень на кшталт: незаконного захоплення земель; зміни їх цільового призначення; стихійної забудови; порушення науково обґрунтованих систем ведення сільського господарства; монокультуризації землеробства; деградації сільгоспугідь і виснаження земельних ресурсів;
- проведення реформи пенсійної системи та соціального страхування. Враховуючи високий рівень неформальної зайнятості та тінізації заробітних плат, створення відлагодженого механізму системи пенсійного страхування сприятиме збільшенню обсягів надходжень до бюджету податку з доходів фізичних осіб та податку на додану вартість, нагромадженню коштів накопичувальної системи та розвитку її інвестиційного потенціалу;
- протидію практиці прихованого виведення капіталів у низькоподатковій юрисдикції на основі використання механізмів міжнародного податкового планування, оподаткування контрольованих іноземних компаній, запровадження інструментів протидії трансфертному ціноутворенню;
- боротьбу з корупцією (затвердження Порядку організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування та по-

рядку притягнення їх до відповідальності за порушення етичних норм поведінки).

Висновки

Проаналізовано поточний стан та тенденції тінізації економіки України з використанням різних підходів до визначення її рівня, в результаті якого виявлено, що розміри тіньової економіки України співставні з країнами Латинської і Центральної Америки та Африки і становили у 2013 році 44% ВВП; за розрахунками Мінекономрозвитку, в той самий період максимальна частка тіньової економіки в Україні становила 47% (за методом «витрати населення – роздрібний товарооборот»), мінімальна – 24% (за монетарним методом), а в розрізі ВЕД: у добувній промисловості та розробленні кар'єрів – 46%, будівництві – 38, переробній – 34, сільському, лісовому, рибному господарстві – 20%.

Визначено чинники виникнення тіньової економіки, якими, зокрема, є: надмірний податковий тиск; зниження контролю з боку держави за бюджетною сферою; відсутність ефективного інституційного забезпечення; непродуктивний вивіз капіталу через офшори; низький рівень заробітної плати; невідповідність попиту і пропозиції на ринку праці і деформація структури робочої сили; низька територіальна мобільність населення; незахищеність суб'єктів господарювання від зловживань з боку влади; відсутність політичної волі щодо боротьби з корупцією.

Пріоритетами детінізації економіки визначено: зниження регуляторного і фінансового тиску на суб'єктів господарювання; детінізацію фінансових потоків на основі перешкодження непродуктивному відтоку капіталу, розвитку фондового ринку; легалізацію ринку праці; детінізацію земельних відносин; боротьбу з корупцією.

Список використаних джерел

1. Grossman G. The «Second economy» of the USSR // Problems of communism. 1977. No. 5. – P. 25–40.
2. Gutmann P. The Subterranean Economy // Financial Analysis Journal. 1977. Vol. 33.
3. Feige E.L. Defining and estimating underground and informal economies: The new institutional economics approach // World Development, Elsevier – 1990. – vol. 18(7). – P. 989–1002.
4. Kaufmann D., Kaliberda A. Integrating the Unofficial Economy into Dynamics of Post-Socialist Economies: A framework for Analysis

and Evidence // Development Discussion Paper №558. – Harvard Institute for International Development. – 1996. – P. 81–120.

5. Schneider F., 2013 Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2013: A Further Decline April 5, 2013 ShadEcEurope31_Jan2013

6. Schneider F. The Shadow Economy in Europe, 2013 // F. Schneider, A. Kearney [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://www.atkearney.com/financial-institutions/featured-article/-/asset_publisher/j8lucAqMqEhB/content/the-shadow-economy-in-europe-2013/10192

7. Schneider F. Shadow Economies around the World: What Do We Know? // F. Schneider, R. Klinglmaier; Center for Research in Economics, Management and the Arts (CREMA). – Working Papers No 2004–3. – Basel, 2004. – 59 p. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crema-research.ch/papers/2004-03.pdf>

8. Варналій З.С. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації // З.С. Варналій. – К.: НІСД, 2006. – 567 с.

9. Краус Н.М. Тіньовий та офіційний сектори економіки: антагоністичне співіснування і взаємодія: Монографія / Н.М. Краус. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – С. 141.

10. Мазур І.І. Детінізація економіки України: теорія та практика. Монографія / І.І. Мазур. – К.: ВПЦ «Київський університет». – 2006. – 329 с.

11. Мандибура В.О. Тіньова економіка України: теоретико-методологічні аспекти дослідження та проблеми практичного обмеження. – К., 2001. – 136 с.

12. Прилипка Ю. Методичні рекомендації щодо інтегральної оцінки обсягів тіньової економіки // Ю. Прилипка // Економіка України. – 2005. – №6. – С. 37–44.

13. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / [Т.А. Тищук, Ю.М. Харазішвілі, О.В. Іванов та ін.]; за заг. ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2011. – 96 с.

14. Офіційний веб-сайт Світового банку [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukrainehttp://data.worldbank.org/country/ukraine/ukrainian>.

15. Офіційний веб-сайт Visa Europe [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.visaeurope.com/en/visa_europe.aspx

16. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>

17. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

18. Агентство стратегічних досліджень. Тіньова економіка. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://sd.net.ua>

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,

д.е.н., професор, Національна академія внутрішніх справ МВС України

«Гібридна» війна як відбиття закономірностей розвитку суспільства незавершеної модернізації

У статті розглядаються особливості інституційної структури українського суспільства, причини наявності в ній та функціональна роль гібридних, синкретичних, змішаних неформальних утворень, в тому числі у військовій справі.

Ключові слова: «мале» немодернізоване суспільство, експлоарні гібридні синкретичні форми.

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,

д.з.н., професор, Национальная академия внутренних дел МВД Украины

«Гибридная» война как отражение закономерностей развития общества незавершенной модернизации

В статье рассматриваются особенности институциональной структуры украинского общества, причины наличия в ней и функциональная роль гибридных, синкретических, смешанных неформальных образований, в том числе в военном деле.